

MƏCID KAZIM OĞLU QASIMZADƏ

İRANIN ŞİMAL-QƏRB BÖLGƏLƏRİNDƏ TURİZM
KOMPLEKSLƏRİNİN İNKİŞAFINDA YAŞIL ENERJİLƏRİN
ROLU

İxtisas 6405.01 – “Şəhərsalma, yaşayış məntəqələrin
planlaşdırılması, landşaft memarlığı”

Memarlıq üzrə fəlsafə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün
təqdim edilmiş dissertasiyanın

A V T O R E F E R A T I

Bakı -2014

Dissertasiya işi Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin
“Landşaft memarlığı” kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər:

Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasının prezidenti, texnika elmləri
doktoru, professor **FƏQAN QƏNBƏR OĞLU ƏLİYEV**

Elmi məsləhətçi: Azərbaycanın əməkdar memarı, Şərqi Ölkələri
Beynəlxalq Memarlıq Akademiyasının və Beynəlxalq Ekoenergetika
Akademiyasının həqiqi üzvü, memarlıq üzrə elmlər doktoru, professor
Aybəniz Əşrəf qızı Həsənova

Rəsmi opponetlər:

Azərbaycanın əməkdar memarı, Şərqi Ölkələri Beynəlxalq Memarlıq
Akademiyasının və Beynəlxalq Ekoenergetika Akademiyasının həqiqi
üzvü, memarlıq üzrə elmlər doktoru, professor **Fikrət Mövsüm oğlu
Hüseynov**

Memarlıq üzrə fəlsəfə doktoru **Ağasəlim Musa oğlu Əzizov.**

Aparıcı təşkilat: Azərbaycan İnşaat və Memarlıq Elmi-Tədqiqat İnstitutu.
Şəhərsalma şöbəsi.

Müdafiə “12” dekabr 2014-cü il tarixində saat “ 14⁰⁰ ” Azərbaycan
Memarlıq və İnşaat Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən **FD 02.041**
Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: Az 1073 Bakı şəhəri, A.Sultanova küç., 5 AMİU, I korpus, aud 317

Dissertasiya işi ilə AMİU-nin kitabxanasında tanış olmaq olar.

Avtoreferat “ ____ ” _____ 2014-cü il tarixində göndərilmişdir.

**FD 02.041 Dissertasiya Şurasının
elmi katibi, memarlıq üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent**

S.İ.ALLAHVERDİYEVA

İŞİN ÜMUMİ XARAKTERİSTİKASI

Mövzunun aktuallığı. Müasir şəhər strukturunda bütövlükdə ekoturizmsahələrinin, yaxud ayrı-ayrılıqda və ya qruplar şəklində formalaşmış turizm komplekslərinin inkişafında təbii amillərinin qorunub saxlanması və səmərəli istifadəsi bu gün memarlıq qarşısında duran problemlərdəndir. Müasir şəraitdə iqtisadi canlanmanın regionlara nüfuz etdiyi, özəlləşdirmə və sahibkarlığın inkişaf etdiyi bir dövrdə kiçik və orta şəhərlərdə rekreasiya və turistobyektlərinin sürətlə artması nəticəsində şəhər və bölgələrin siması dəyişir. Müasir həyat və istehsalat proseslərinin canlanması turist komplekslərinin memarlıq –kompozisiya görünüşünün dəyişməsinə də ciddi təsir edir. Eyni zamanda İranın şimal-qərbində Azərbaycan şəhərlərinin dünyaya açılması, tarixi irsin qorunması, milli ruhda tərbiyə edilmə prosesində onun rolunun artırılması və iqtisadi inkişafın tərkib hissəsi olan turizmin inkişafı üçün daha səmərəli təkliflərin irəli sürülməsini tələb edir. Turizmi inkişaf etdirmək, ondan düzgün yararlanmaq, gələcəkdə onun inkişaf perspektivinə səbəb olan amilləri genişləndirmək bu günki dövrümüzdə ən aktual məsələlərdən birinə çevrilib. Çunkiturizmdə inkişaf indi olduğu kimi gələcəkdə də davam edəcəkdir. Bunun nəticəsində isə xalqın gəlir mənbəyi və rifah səviyyəsi yüksələcəkdir.

Ekoturizm təbiət üzərində ən az təsiri olan turizm növüdür ki, birbaşa və dolaylı yollar ilə yerli əhaliyə gəlir qaynağı hesab olur və mübahisə mövzusu olan bölgədə təbii irsin qorunmasına xidmət edir. Birləşmiş millətlər təşkilatının turizmin inkişaf etməkdə olan ölkələrinə göstərdiyi təsir haqqındakı tədqiqat sübut edir ki, turizm sənayesi müxtəlif ölkələr arasında iqtisadi dirçəliş, mədəni mübadilə və əlaqələrə səbəb olur.

İranın şimal-qərb bölgəsində turizmin inkişafı və irəlləyişi ilə yanaşı, həm də bölgənin təbii imkanlarından istifadə edərək, turizm sahəsindəki ekosistemin və davamlı inkişafının öyrənilməsi üzrə tədqiqatların aparılması və bu sahənin təkmilləşdirilməsi üçün elmi əsaslanmış tövsiyələrin işlənilib hazırlanması zəruridir. Uyğun çıxış yolları və münasib metodlar əldə etmək məqsədi ilə həmin imkanlardan faydalanaraq, turizm sahəsində ekosistem, iqlim, iqtisadi və ictimai baxımdan davamlı turizmin inkişafını əldə etmək mümkündür. **Problemin hal-hazırkı vəziyyəti və öyrənilmə dərəcəsi.** Azərbaycanda Şəhərsalma elminin inkişafında F.M.Hüseynovun, A.Ə.Həsənovanın, C.Qiyasi, G.H.Məmmədova, R.Əbdülrəhimov, N.H.Nağıyevin, S.İ.Allahverdiyeva, E.R.Abdullayevin, X.Ə.Cəfərovun, S.X.Dadaşovanın, N.Ə.Ağayevanın, Y.Ə.Hacıyevanın, A.M.Əzizovun, E.F.Hüseynovun, F.A.Mollazadənin, S.İ.Orucovun,

Ə.Z.Vəkilovanın,N.Əliev, N.O.Yusifovanın, Ş.Ş.Qəhrəmanovanın, R.R.Ağazadənin, və b. elmi əsərləri böyük təkan vermişdir.Turizm mərkəzlərinin formalaşma prinsipləri və planlaşdırma normaları, dünyanın müxtəlif regionlarında turizm mərkəzlərinin memarlıq-planlaşdırma təşkilivə turizmin memarlıq və şəhərsalması ilə bağlı olan digər problemlər aşağıdakı müəlliflərin çoxsaylı elmi əsərlərində tədqiq edilmişdir: İ.İ. Əliyev, A.Q Manafov, T.N Nağıyev, T.F Paçenko, V.P. Stauskas, Q.Beridze, A.Verqunov, M.İmanov,R. E.Alexander, B.D.Clayton, Douglas Pearce, A.James, və b.

İran şəraitlərində M.Altınay, K.Hussain, Ali Asghar, Allameh Tabatabai, Asghar Haj Segati, Abdolreza Rahmani Fazli və b. alimlər öz elmi məqalələrində turizm mərkəzlərinin və davamlı enerjinin memarlıqda istifadəsinin bir sıra mühüm məsələlərini işıqlandırmışlar.

Bir çox işlərdə müəlliflər turizm mərkəzlərinin formalaşma problemlərinə, prinsip və normalarına yalnız öz tədqiqat məsələlərinin çərçivəsində toxunurlar. Bununla belə,İrannın regionlarında turizm mərkəzlərinin formalaşma probleminin həlli,onların formalaşmasında təbii enerjilərin istifadə prinsiplərinin elmi araşdırılması tələb olunur.

Tədqiqatın məqsədi İranın şimal-qərb bölgəsinin turizm komplekslərində yaşıl enerjilərin rolunun müəyyən edilməsindən, davamlı ekoturizmin inkişafı üçün təbii mühitin vacib olan elmi nəzəri təhlilin aparılmasından, yaşıl enerjilərin memarlıq və şəhərsalmada istifadə imkanlarının araşdırılmasından, ekoturizmin inkişafı üçün mövcud ekoloji vəziyyətin və enerji effektivliyinin davamlı inkişafının təhlilindən və bölgənin turizm komplekslərindətəbii enerjilərin səmərəli istidadəsi üçün zəruri tədbirlərin və təkliflərin irəli sürülməsindən ibarətdir.

Tədqiqin özünəməxsus zərurəti və təmiz enerji qaynaqlarının turizm inkişafı sahəsindəki əhəmiyyətli rolu baxımından və həmin fəaliyyətin İranın şimal-qərb bölgəsində yerinə yetirilməsi məqsədi ilə demək olar ki, ekoturizm mövzusu dünyanın bir çox yerlərində və İranda uyğun yaşıl enerjilərin tədbiqində, məqsəd olaraq qarşıya qoyulmuşdur. Tədqiqatda memarlıq, şəhərsalma və tikinti işləri, mövcud vəziyyət, həmçinin daimi enerji və onların qarşılıqlı əlaqələrinin müqayisəsi nəzərdə tutulmuşdur.

Dissertasyada aşağıdakı əsas **məsələlər** öz həllini tapmışdır:

- Ekoturizmin nəzəri əsaslarının, yaşıl turizmin ünsürlərinin araşdırılması və ekoturizmin məqsədlərinin müəyyən edilməsi;
- Ayrı-Ayrı Şəhərlərin timsalında İran ekoturizminin mövcud inkişaf yollarının tədqiqi;

- Turizm, memarlıq və tikinti məkanlarında turistlərin istifadəsi üçün uyğun imkanların tədqiqi;

- Bölgənin təməl sisteminin təmiz enerji baxımından yaxşılaşdırılması yollarının axtarışı;

- Müsafir və ekoturistlərin bu bölgəyə cəlb olunması üçün əlverişli şəraitlərin müəyyən edilməsi;

- Müvəqqəti müsafirlərin bu bölgədə qalma müddətlərini uzatmaq üçün uyğun və səmərəli şərtlərin müəyyən edilməsi;

- Bölgədə yeni mənzərə və fəaliyyət növlərinin müəyyən edilməsi;

- Ekoloji baxımdan ortaya çıxmış müxtəlif gərginliklərin aradan qaldırılması üçün iqtisadi sistemin tənzimlənməsi yollarının araşdırılması;

- Reklam, təbliğat və idarəetmə fəaliyyətlərinin artırılması və yaxşılaşdırılması təkliflərinin işlənilib hazırlanması;

- İranın şimal-qərb bölgələrində ekoturizm üçün cari ekoloji vəziyyətin və enerji effektivliyinin davamlı inkişafının müqayisəli təhlili;

- İranda uyğun yaşıl enerjilərin, memarlıq məkanlarına yaşayış imkanlarının təsirinin öyrənilməsi;

- Şəhərsalma və tikinti işləri, mövcud vəziyyət, həmçinin daimi enerji mənbələrinin təhlili və onların qarşılıqlı müqayisəsi.

Tədqiqatın obyektı İranın şimal-qərb ərazisində yerləşən turizm kompleksləri təhlilərinə yer verilmişdir ibarətdir. Bu ərazidə Təbriz, Culfa, Urumiyə, Ərdəbil, Sərəin, Həştəpar kimi şəhərlərdə turizm məkanlarının mövcud və perspektiv inkişafı və onların memarlığına və şəhərsalmasına təsir edən təbii enerji növləri tədqiqat obyektinin əsasını təşkil edir.

Elmi işin metodikası İranın şimal-qərb bölgəsinin turizm komplekslərinin və ekosistemlərinin mövcud vəziyyətin kompleks tədqiqat metodundan, statistik, layihə məlumatlarının təhlilindən, yerin natura müşahidəsindən və fotofiksasiyasından, ekoloji, təbii, sosial, iqtisadi və şəhərsalma amillərinin qiymətləndirmə metodlarının istifadəsindən və qraf-analitik modellərin işlənilib hazırlanmasından ibarətdir. Tədqiqatda nəzəri təhlillərlə yanaşı, xüsusi cədvəllər, qrafik modellər, diaqramların köməyi ilə elmi nəticələrin alınması üçün vizual materiallar təklif olunmuşdur.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Dissertasiyada ilk dəfə İranın şimal-qərb bölgələrinin turizm komplekslərinin təmsalında turizm sahəsi ilə ekologiya arasında qarşılıqlı əlaqənin xüsusi münasibətləri müəyyən edilmişdir. İlk dəfə şəhərsalma və memarlıq layihələndirilməsi sahəsində yaşıl enerjinin tətbiqi siyasətinin elmi əsaslandırılmış prinsipləri işlənilib hazırlanmışdır, turizm komplekslərinin inkişafının təbiətin xarakterindən, turizm sahəsində

işin təşkilindən asılılığı göstərilmiş və sözü gedən bölgələrin turizm komplekslərində davamlı enerjinin qorunub saxlanma istifadə və qorunub saxlanma yolları göstərilmişdir.. Elmi nəticələrin həyata keçməsi İranın şimal-qərb bölgələrinin turizm komplekslərinin ekologiyasının qorunub saxlanmasında mühüm əhəmiyyət daşıyacaq.

Dissertasiyanın praktiki əhəmiyyəti. Dissertasiyada araşdırılan “Davamlı inkişaf nəzəriyyəsi” və burada irəli sürülən ekoturizmin inkişafı üçün davamlı inkişafa əsaslanan təkliflər İranda turizm obyektlərinin yeni layihələndirmə prosesində elmi nəzəri əsas kimi istifadə oluna bilər. Burada irəli sürülən təbii enerjinin saxlanması, qorunması, eləcə də iqlimin idarə olunması, o cümlədən külək, günəş və s. təbii enerjilərdən faydalanmaq metodlarının layihələndirmə prosesində tətbiqi sözü gedən bölgələrin ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasında və enerji sərfələrinin azaldılmasında istifadə edilə bilər.

Turizmin iqtisadi, ictimai və iqlim mübahisəsi ilə davamlılıq arasında orta və müştərək məxrəclər mövcuddur ki, onların dəqiq və geniş tədqiqi nəticəsində bir sıra metod və ölçülərdən istifadə edərək, onlardan yararlanıb davamlı inkişafı və irəliləməni genişləndirmək mümkündür. Bölgənin yerli imkan və təbii qaynaqlarının diqqət mərkəzində olması, yerli imkanların tapılması, qorunub saxlanması, ətraf mühitin qorunması məsələləri, enerji baxımından az xərcli binaların planlaşdırılmasının praktiki əhəmiyyəti çox böyükdür. Həmçinin təbii qaynaqların enerji davamlılığı baxımından yararlı olması, sakit iqlim şəraitində sakinlərin rahatlığının təmin olunması, memarlıq və şəhər mühitinin sistematik olaraq uyğunlaşdırılmasının böyük əhəmiyyəti inkar edilməzdir. İqlim şərtləri əsasında həyata keçən memarlıq və şəhərsalma planlaşdırılması məsələləri, yeni turizm komplekslərinin planlaşdırma metodu, həmçinin təsir göstərici amili davamlı ekoturizmin inkişafında müəyyən praktiki əhəmiyyət kəsb edir.

Dissertasiyanın aprobasiyası. Elmi işin əsas müddəaları 2010-2011-ci illərdə müəllif tərəfindən Bakıda, Təbrizdə və Şimali Kıprıda keçirilən regional və beynəlxalq konfranslarda məruzə edilmişdir. Dissertasiyanın mövzusunə aid 9 elmi məqalə dərc edilmişdir.

İşin strukturu və həcmi: Dissertasiya işi girişdən, üç fəsildən, fəsillər üzrə nəticələrdən, yekun nəticədən, 164 adda ədəbiyyat siyahısından, qrafik cədvəllərdən və əlavələrdən ibarətdir.

İŞİN MƏZMUNU

“DÜNYADA VƏ İRANDA EKOTURİZM” adlı I fəsilə ekoturizmin konsepsiyaları və imkanları araşdırılır, turizmin növləri göstərilir,

ekoturizmin nəzəri əsasları açıqlanır, yaşıl turizmin üsürlərindən bəhs edilir və ekoturizmin məqsədləri müəyyən edilir. Burada mövcud olan qanunlar və onların dəyərləndirilməsi Fransa, Amerika, Türkiyə kimi dövlətlərin ekoturizm komplekslərinin təmsalında aparılır, turizmin inkişafı siyasətində ekologiyanın rolu müəyyən edilir və Təbriz, Ərdəbil və Urumiyanın təmsalında İran ekoturizminin mövcud inkişaf yolları tədqiq edilir.

1.1. Ekoturizm konsepsiyalarının həlləri və imkanları.

Ekoturizmin əsası və təməli yerli iqtisadiyyatın inkişafından ibarətdir. Yerli iqtisad inkişafının ölçüləri keçmiş iqtisadiyyat üsullarından fərqlidir. Klassik yaxud keçmiş iqtisadi inkişafında ümumiyyətlə toplum içərisində yeni iş və fəaliyyət növlərinin tapılması vacibdir. Buna baxmayaraq yerli iqtisadi inkişaf yaşıl və kiçik məşğuliyyətlərə həm də ictimai peşələrə (təbiət ilə uyğun gələn məşğuliyyətlər) diqqət çəkir. Bundan əlavə, həmin gedişata səy göstərilərək uyğun mühit və şərait, istehsalçıya, sifarişçilərə iş sahiblərinə və işçilərə iqtisadi dividendlər gətirir. Həmin istiqamətdə iqtisadi istiqlal, mühit tanıma davamlılığı, topluma nəzarət, şəxsi ehtiyacları qarşılama tərzü və ictimai mədəniyyətin yüksəlməsinə diqqət göstərmək zəruri və əhəmiyyətli mövzu kimi nəzərdə tutulur.

Ekoturizm dünyanın müxtəlif yerlərində ən əhəmiyyətli iqtisadi fəaliyyət kimi tanınır və turistlər üçün olduqca əlverişli, habelə uyğun imkanlar yaradır. Beləliklə insanların, yerli mədəniyyətlərin, həmçinin təbiətin necə saxlanılması ilə tanış olmalarına şərait yaradır. Həmin vəziyyət yerli cəmiyyət və uzaq təbii məntəqələr üçün böyük gəlir qaynağı da ola bilər.

Ekoturizmin həyata keçirilməsi və inkişafı bir sıra nəticələrə gətirib çıxarır və bunlar aşağıdakılardan ibarətdir:

- Qoruq ərazilərlər və ekosistemlərin əhəmiyyətinin artımı və onların iqtisadi dəyərinin yüksəlməsi.
- Mühafizə olunan və yaxud qoruq ərazilər üçün bir başa gəlir imkanlarının tapılması.
- Yerli cəmiyyətlər üçün bir başa və dolay yollar ilə gəlir qaynağı tapmaq və onların marağını ətraf mühiti qorumaq üçün artırmaq.
- Yerli cəmiyyət və milli sahədə qoruq məntəqələrin öyrənilməsi üçün intizamlı təşkilatın formalaşmasına təkan vermək.
- Təbii qaynaqlardan davamlı istifadə mədəniyyətinin yüksəldilməsi və həyat təhdidlərinin azalmasına səbəb olmaq.

Turizmin növləri: 1. Təbii turizm - ümumiyyətlə ekoloji cazibələr ilə bağlıdır; 2. Mədəni turizm - xalqın tarixi mədəniyyəti və mədəni mirasları ilə əlaqəlidir; 3. Ekoturizm - bu növ turizm təbii cazibələrini özündə

yaşadaraq, həm də yerli xalqın həyatı və ictimai fəaliyyəti ilə maraqlanır; 4. Qəsəbə turizmi - bu turizm növündə turistlər əhali ilə yaşayır, kəndin iqtisadi və ictimai fəaliyyətlərində iştirak edirlər; 5. Kənd təsərrüfatı turizmi - turistlər qonaq qəbul edən bölgənin ekosistemi üzərində, əkinçilik fəaliyyətləri ilə əlaqə saxlayır yaxud onda iştirak edirlər; 6. Kənd turizmi - turistlərin nizamla salınma və bölünmə fəaliyyətlərindən ibarət fəaliyyət olaraq, əkinçilər və kənd əhalisi tərəfindən həm də turistləri öz məntəqə və bölgələrinə cəlb etmək məqsədi ilə baş verir;

Yuxarıda göstərilən turizm növləri ümumilikdə yaşıl turizm adlanır. Əlverişli və yaxın yollar, bir neçə ulduzlu otellər, uyğun və münasib nəqliyyat, həmçinin daşıma vasitəsi və bu kimi amillərin olması yaşıl turizmin vacib şərtlərindəndir. Buna baxmayaraq, turizmin müxtəlif növləri içərisində ekoturizmi və təbii mənzərələri görmək üçün səfərə çıxan turistlərin qəbul edilməsi ən az sərmayə yatırımı ilə həmçinin turizmin digər növü və qollarına görə daha səmərəlidir.

Valars və Piresin düşüncələrinə görə, turistik fəaliyyətlər aşağıdakı altı başlıca mövzunu nəzərdə tutaraq, ekoturizm nümunəsi sayılır:

1. Həyat mühitinə ən az zərər vuran fəaliyyətlərin yerinə gətirilməsi üçün lazım olan tədbirlərin araşdırılıb yerinə yetirilməsi.
2. Turistlərin təbii ünsürlərin və mədəni xüsusiyyətlərin qoruma sahəsində bilgi, məlumat və təbiəti dərk etmə hisələrini artıran zəminin yaranması və onların məsuliyyətinin onlara anladılması.
3. Qanuni olaraq qorunan məntəqələrin, habelə digər təbii yerlərin qoruması və rəhbərlik fəaliyyətində iştirak etmə.
4. Turizm fəaliyyətlərinin növünün təyin edilməsi üçün verilən qərarlar ilə bağlı yerli cəmiyyətin iştirakının gücləndirilməsi.
5. Yerli cəmiyyətlər üçün bir başa iqtisadi mənafehlərin tapılması və mükəmməl gəlirlərin yaradılması.
6. Yerli əhalinin yaşadıkları bölgədə yerləşən təbii sərvətlərlə ilə tanış olması və bu sahədə məlumatlandırılması.

Bu zəmində Hetzerin davamlı inkişaf anlayışı və ekoturizmin təsviri üçün dörd aşağıdakı üsulu təklif etmişdir:

1. Təbii mühitə ən az mənfi təsir.
2. Qonaq qəbul edən topluma qarşı ən yüksək məsuliyyət qəbul etmə və onun mədəniyyətinə ən az belə mənfi təsir göstərmə.
3. Qonaq qəbul edən toplum üçün ən yüksək iqtisadi mənafehin yaradılması.
4. Müsafir və turistlərin iştirak maraqlarını gücləndirmək məqsədi ilə onların rahatlıqlarının təmin edilməsi.

Ekoturizmin məqsədləri əsasən bu turizm növünün iqtisadi amil kimi əməkdaşlıq məsələləri üzrə təşkilat turizmi və ya saxlanmaq kimi eyni mənaya söykənir. Ancaq daha çox biz təbiətdə istənilən fəaliyyət vasitələrini təmin etməklə, onu təqdim edə bilərik. Çadırları yuxarı yerlərdə yerləşdirməklə, onların günəş enerjisindən istifadə edən sanitariya qovşaqları üçün yerlərini düzəltmək yaşıl turizmin nümunələrindən biridir.

Ekoturizm sadəcə yaşıllıq deyil, o həm də mühit və mədəniyyətin mövcudluğunu subut edir. Ekoturizm turistlərin və turizmin ətraf mühitinin aralarında arzu edilməyən əlaqələri azaltmağa və iki tərəfin mədəniyyətinə imkan vermək cəhd edilir. Bu ekoturizm üçün çətin məsələdir, çünki turizm üçün əsas yer şəhərdir. Yerli adamların səyahətə gələn adamlara mədəni münasibətlərinin daimi balansı saxlamalıdır. Beləliklə onların hər ikisi üçün təlimat informasiyasını vermək böyük əhəmiyyətə malikdir.

1.2. Turizmin inkişafı siyasətində ekologiyanın rolu. Dünya ekoturizmində *mövcud olan qanunlar və onların dəyərləndirilməsi:*

2000-ci ildə 700 milyon turist dünyanın müxtəlif yerlərinə səfər etmişdir. Beynəlxalq Turizm Təşkilatının ən yeni məlumatına əsasən (2004, 26), Fransa 75 milyon nəfər turist və Amerika 74.5 milyard dollar ilə ən yüksək turizm gəlirinə sahib olmuşdur. Aralıq dənizi ölkələri içərisində Türkiyə son 4 il ərzində rekor əldə etmişdir. Ekoturizm üzrə statistik məlumatlar göstərir ki Şimali Amerikada ekoturistlər səfərlərinin hər birində təxminən 1000-1500 dollar xərcləyirlər. Əlbəttə, beynəlxalq ekoturistlər öz zövq alma maraqlarına görə, daha çox pul xərcləyirlər.

Ekoturistlərin 50 faizinin orta səfər zamanı 8-14 gündən ibarətdir. Səfərin növündən asılı olaraq həmin rəqəm dəyişə bilər. Bununla belə ov turlarının əksəriyyəti öz səfər müddətlərini 20 gündən çox, macəraçı turların sayını 30 günə də yüksəldirlər. Diqqət çəkici bir məlumat göstərir ki, 1992-1995 illər arasında Amerikalıların orta hesabla ildə 10 faiz məhz təbiəti görmək məqsədi ilə səfərə çıxmışlar. Amerikanın turizm informasiya mərkəzi 1996-cı ildə ekoturizmin külli gəlirinin təxminən 14 milyard və 200 milyon dollar olduğunu bildirmişdir.

Ekoturizmin kiçik ölkələrdə inkişaf edib yüksəlməsi də diqqət çəkicidir. Neapolda 1980-1990-cı illərdə təbiətə səfər edən turistlərin sayı 255 faiz artmışdır.

1.3. İran ekoturizminin mövcud inkişaf yolları. İran Azərbaycan müasir və tarixi şəhərlərinin ətrafında (Təbriz , Ərdəbil ,Urumiyyə) və Şimal-qərb şəhərləri strukturunda tarixi mühit və abidələrinin ipək yolu üzərində yeri(Təbriz bazarı,Kəndüvan,Təxti Suleyman və Sahənd Savalan dağının ətəklərinin rolu və gələcək nəsillərə çatdırılması kimi məsələlər üzrə geniş şəkildə tədqiq edilmiş və bu baxımdan elmi əsaslandırılmış

tövsiyyələri otel və mehmanxanaların inkişafı bir fərqli ekoturizm baxışı ilə bərpa olunması irəli sürülməlidir.

“YAŞIL ENERJİLƏRİN MEMARLIQ VƏ ŞƏHƏRSALMADA İSTİFADƏ İMKANLARI” adlı **II fəsil**də tədqiq olunan bölgənin davamlılıq və daimi inkişaf problemləri tədqiq olunur, turizm komplekslərində təmiz enerji qaynaqları müəyyən edilir, turizm məkanlarında enerji məsrəflərinin azaldılması yolları göstərilir, ekoturizm inkişafı üçün təhlillərin davamlı inkişafa əsaslanan həlləri və təklifləri irəli sürülür və günəş binasında komfort, qənaət, dayanıqlıq, cazibədarlıq və s. bu kimi müvafiq prinsiplər araşdırılır.

2.1. Davamlılıq və daimi inkişaf.*Turistik məntəqələrdə təmiz enerji qaynaqlarının yoxlanılması.* Yenilənə bilən enerji külli olaraq günəş enerjisi üçün iki növ istifadəyə1-Aktiv sistem ən yaxşı texnologiya olması ilə yanaşı çox məsrəflidir.2-passiv enerji sistemi ilə layhələndirən bina yaxşı planlaşdırma ilə faydalanır.

Günəş sistemlərinin müxtəlif tipləri:1.Fotobioloji sistem2. Kimyəvi sistem3.Fotoqalvanik sistem4.Qızdırma və soyutma sistemləri.

Günəş enerjisinin istifadəsi:

1. Komfort Günəş evləri qışda istidir və yayda sərinləşdirir.

2.Qənaətli olmaq maddi cəhətdən əlverişlidir.

3.Davamlılıq və dayanıqlıq:Günəş evləri adətən uzun ömürlü və çox xərc tutmayan materiallardan tikilir.

4.Cazibədarlıq:Günəş binalarının işıqlandırılması geniş yayılmışdır və xarici mühitlə çox yaxşı əlaqələndirilir.

5.Ekoloji:Günəş binalarının effektivliyi bizim enerji mənbələrindən istifadə etməyimizə şərait yaradır.

2.2. Turizm məkanlarında enerji məsrəflərinin azaldılması. Ümumiyyətlə passiv günəş qızdırması növbəti 3 kateqoriyadan birində yerləşdirilir:1. Düz alınma 2. Dolaylı alınma 3. İzolə alınması.

Trombe divarı(Günəş müqabilində hərərətlənmə divarı) elə materiallardan hazırlanır ki, günəşdən gələn şüaları gündüz toplayıb gecə evə ötürür.

Passiv günəş layihə siyasətini və müəyyən iqlim regionlarını qaydaya salmağa, ancaq əsaslı metodlar və günəş enerjisindən qışda daha çox istifadə olunma, yayda isə günəş yüksək hərərətli olduğuna görə azalmasını vacib sayır.

2.3. Ekoturizmin inkişafı üçün təhlillərin davamlı inkişafa əsaslanan həlləri və təklifləri. Turizmin iqtisadi təsirləri, turizm bazarları və inkişaf üçün reklam habelə təbliğat işləri, insan qaynaqlarının inkişafı, ayrı-ayrı fəaliyyətlər və turizmin inkişafı üçün həmkarlıqlar, bağlı

üzvlər ilə əlaqəli fəaliyyətlər, səfər məqsədləri turizmin kompleks təşkili prinsiplərində "klastır sistemi" kimi (bir sektorin nöqtəsindən tutmuş) habelə əlaqələr, nəşirlər və sənədlərin sayım təqdimi turizm təşkilatı fəaliyyətlərinin əsas və təməl xətti hesab olunur. Davamlı inkişaf üç sahədə nəzərdə tutulmuşdur: 1. Mühit davamlılığı. 2. İqtisadi davamlılıq. 3. İctimai davamlılıq.

Yaşıl iqtisadiyyat əsasən: 1. İqtisadi böhrana qlobal siyasət cavabının yaşıl iqtisadiyyatda yeni iş təklifi aparıcı elementlərindən məlumatların toplanması.

2. Dövlətin iqtisadi siyasətində aparıcı yaşıl sektorların və müəyyən siyasət tövsiyələrinin perspektivlərindən ibarətdir.

“İRANIN ŞİMAL-QƏRB BÖLGƏLƏRİNDƏ EKOTURİZM ÜÇÜN CARİ EKOLOJİ VƏZİYYƏTİN VƏ ENERJİ EFFEKTİVLİYİNİN DAVAMLİ İNKİŞAFININ MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ” adlı **III fəsil**də İranın şimal - qərb Azərbaycan bölgəsində mövcud ekoloji vəziyyət tədqiq olunur, bölgələr üzrə yaşıl enerji imkanları araşdırılır, mövcud ekoloji vəziyyət tədqiq olunur, ekoloji xüsusiyyətlər üzrə müqayisəli təhlili aparılır.

3.1. İranın şimal-qərb Azərbaycan bölgəsində mövcud ekoloji vəziyyətin tədqiqi. Mövcud ekoloji vəziyyətlərə əsaslanan tədqiqatların təhlili uyğunsuz planlama, istifadə edicilərin rifah və asayışı üçün lazımı və standard cihazların azlığı habelə şəhərdən uzaq düşmə və ona çatmaq üçün ağır xərclərin və məsrəflərin mövcudluğuna (şəhərdən uzaq yaşıl sahələr) səbəb olur ki, bir çox şəhər parkları əlverişsiz və yararsız vəziyyətə düşməyə məhkum olurlar.

İctimai, mədəni və bitki örtüyü baxımından xüsusi problemlərə səbəb olan sahələrin kəşfi və tədqiqi olduqca əhəmiyyətlidir. Park sahəsinin mövcud keyfiyyətini tədqiq etmək, potensialların öyrənilməsi, problemlər və məhdudiyyətləri, bütün sahələrdə parkın yeni modellərinin tədqiqi və araşdırılması, materialların keyfiyyəti, kompleksin müsbət keyfiyyətlərinin dəqiq olaraq öyrənilməsi və özünə məxsus məkanların mədəni-əyləncə ehtiyaclarını təmin etmək bu mərhələdə sağlam təbiətdən istifadə etmə mövzusu nəzərdə tutulur.

Ətraf şəbəkələr ilə əlaqədar olaraq piyada və nəqliyyat keçidlərin əlverişlilik baxımından tədqiqi, piyada və nəqliyyat arasındakı problemlərin öyrənilməsi və xüsusilə də parklarla şəhər ətrafı əlaqələri yaratmaq, müasir dövrün tələblərindən biridir. Bitki örtüyünün dəqiq öyrənilməsi, ictimai yaşıllıq zonasının şəhər parklarının yaşıl sahəsinin quruluş və yumşaq bölməsinin keyfiyyət baxımından araşdırılmasında ağacların dəqiq yoxlanılması, onların mühitə daha çox təsir göstərmələri baxımından

davamlı, mənzərə yaratmaqları olduqca əhəmiyyətlidir. Həmin diqqət elmi meyarlar, yaxud layihələr əsasında dəqiq olaraq yerinə yetirilməlidir.

Nəzərdə tutulmuş kompleksin mövcud təsisatlarının yoxlanılması təsisat baxımından diqqət mərkəzinə alınmalıdır. Əsas ana xətlər o cümlədən generator yaxud elektrik sisteminin icra bölməsinin keyfiyyət baxımından öyrənilməsi, işıqlanma, suvarma, və artıq suların toplanıb kanalizasiyaya yönəldilməsi, həmçinin müxtəlif dərəcəli təmirlərin nəzərdə tutulması əhəmiyyətlidir. Göstərilən təhlillər şəhər mühitinin müxtəlif funksional zonalarının təşkilində problemlərinin həllinə yol açar-bilər.

3.2. Bölgələr üzrə yaşıl enerji imkanlarının təhlilləri. Məntəqə iqliminə görə yerin istilənməsi ilə yanaşı dəyişmə halında olduğu üçün turistik məntəqələrdə uyğun planlar və proqramların vəziyyətini daha yaxşı duruma gətirmək olar. Enerjinin maksimum istifadəsində müxtəlif üsullar müraciət etməkdə məsələn, fəal hərəkət enerjisi üç aşağıdakı metodla əldə olunabilir: 1-düz istiqamətdə; 2-ayrıca hərəkət cəzbində; 3-izolasiya ilə cəzb vasitəsi ilə.

3.3. İrənin şimal-qərb bölgələrində mövcud xüsusiyyətlər üzrə müqayisəli təhlillər. Ağıllı turizm binası problemlərində elm kimi sosial prioritet kimi dəyişiklikləri əks etdirən nəzəriyyələrə müraciət etmək olar, bələki: 1. Effektlər - hansı ki, enerjinin forması, cəmiyyətin və inşaat işlərinin formasına təsir göstərir; 2. Enerji yaşayışında dəyişiklik; 3. Memarlıq ilə əlaqədar məlumatın tərfi; 4. Ekologiya ilə memarlıq arasında əlaqə və yüksək texnologiyalar əsasında layhələr; 5. Tələbləri və məqsədləri birləşdirən xüsusiyyətli layihə; 6. Bina və onun istifadəçiləri arasında əlaqələr.

ƏSAS NƏTİCƏLƏR VƏ TƏKLİFLƏR

1. Turizmin iqtisadi, ictimai və iqlim mübahisəsi ilə davamlılığın arasında ortaq və müştərək məxrəclər mövcuddur. Onların dəqiq və geniş tədqiqi nəticəsində bir sıra metod və ölçülərdən istifadə edərək, onlardan yararlanıb davamlı inkişafı və irəliləməni genişləndirmək mümkündür.

2. Bölgənin yerli imkan və təbii mənbələrinin diqqət mərkəzində olması, yerli imkanların tapılması, qorunub saxlanması, ətraf mühitin məsələləri, enerji baxımından az xərcli binaların planlaşdırılması, təbii mənbələrinin enerji davamlılığı baxımından yararlı olması, sakit iqlim şəraitində sakinlərin rahatlığının təmin olunması, təbii mənbələrinin və yerli şəraitin düzgün və sistemlik olaraq uyğunlaşdırılması və iqlim faktoruna əsaslanan planlaşdırılma məsələsi, yeni turistik komplekslərin planlama metodu, həmçinin nümunələr üçün təsir göstərici amil kimi

mübahisə mövzusu olaraq, davamlı ekoturizmin inkişafına təsir göstərir.

3. Davamlı ekoturizmin inkişafı və təbii enerjilərin turizmdə səmərəli istifadəsi bu günki dövrümüzdə ən aktual məsələlərdən birinə çevrilib. Turizmdə inkişaf, indi olduğu kimi gələcəkdə də davam edəcəkdir.

4. İrənin şimal-qərb bölgəsində turizmin inkişafı və irəliləməsi ilə yanaşı həm də bölgə imkanları habelə potensiallardan istifadə edərək turizm sahəsində ekosistemin və davamlı inkişafının əldə edilməsi və qorunması yolları və metodları göstərilmişdir.

5. Uyğun çıxış yolları və münasib metodlar əldə etmək məqsədi ilə həmin imkanlardan faydalanaraq turizm sahəsində ekosistem, iqlim, iqtisadi və ictimai baxımdan davamlı turizm inkişafı əldə etmək mümkündür.

6. Təbriz və Ərdəbil'in 25 və 40 coğrafi dərəcəli istiqamət yaxud mövqelərinə baxaraq demək olar ki, günəş enerjisinin inkişafı və külək ümumi məkanlarda istifadə qaynağı olmalıdır. Qış fəslində yolların buzunu əritmək üçün günəş istiliyi texnologiyasından istifadə etmək məqsədə uyğundur.

7. Lazimi məkanlarda su təmizləmə yaxud su şirnlətmə stansiyalarından, yolların və həyat mühitinin işıqlandırılması üçün "hibridi" və fotovoltaiik sistemlərdən istifadə etmə imkanı, şəhərlərdə ağıllı turistik mühit-binaların tətbiqi zəruri tədbirlər hesab edilir.

8. Enerji məsrəfini azaltmaq üçün, hava və günəş enerjisindən istifadə edərək təsirli memarlıq proqramlarını planlamaq mümkündür.

9. Sənaye məhsullarının istehsal metodlarındakı innovasiya davamlı planlama fikri ilə uyğun olaraq, həyata keçməli. Sənaye baxımından lazimi dəyişmələrin emalı, sənaye istehsalında ekoloji baxışın iqtisadi baxımdan üstünlük əldə etməsi.

10. Cəmiyyətin tələb və ehtiyaclarına diqqət etmək üçün ümumi vəsaitdən istifadə etmək və davamlı plan fikrinə dayanan məhsullardan faydalanmaq, mövzunun zəruriliyini xalqa habelə istehsalçılara çatdırıb anlatmaq və həmin fəaliyyəti ümumi vasitələr köməyi ilə yerinə yetirmək

11. Sənaye istehsalında dönlüşlü maddə və metodlardan istifadə etmək ki, həyat mühitini qorumaqdan əlavə, istehsalçının və toplumun qazancına böyük təsir göstərir və davamlı inkişafa gətirib çıxarır.

12. Təcrübələrdən istifadə edərək, bələdiyyələr üçün model və ölçü hazırlamaq məqsədi ilə binalar üçün təsirli enerjinin tənzimlənməsi yaşayışın əsas ehtiyaclarından hesab olunur.

13. Bələdiyyələrdə istifadə olunan materialların nümayişi ağıllı enerji təsisatlarının tətbiqi üçün, enerji tədqiqatları və binaların yerinə gətirilmiş enerji strategiyaları eynən və olduğu kimi həyata qaydır.

14.İqlim şərtləri, üzdən axan sular, şəlalələr şəhərin yaşıl məkanlarının tənzimi üçün lazımdır.Yaşıl damların tətbiqi şəhər və şəhər ətrafı bitkilərin inkişafı yönündə Seol şəhərindən alınmış təsvir yaxud görüntü kimi nəzərdə tutulsun.

15.Parklarda fərqli qış və yay yaşılıqlarından istifadə etmək və həmin fəaliyyəti yaşayış binalarının soyuducu və qızdırıcı sistemlərində, turizm sahəsində istifadəyə vermək üçün demək olar ki, fosil və mineral yanacaqların məsrəfini 70 faizə qədər azaltmaq olar.

16.Səyahət, otellər, motellər, əyləncə və turizm məkanlarında yaşıl enerjidən istifadə imkanlarını araşdırmaq və yoxlamaq turistlərin ən çox bəyəndikləri və ən çəkici turizm maraqlarından biri hesab olunur. Təmiz enerji məsrəflərini təmin etməklə, havanın çirklənmə miqdarı diqqət çəkici şəkildə azala bilər və onun təsirləri həm turist cəzbində, həm də təbiətin şənlik habelə cavanlığında böyük rol oynaya bilər.

17.Təsirli memarlıq proqramları hazırlamaqla enerjiyə qənaət etmək və həmin prosesdə külək, hava və günəş enerjisindən istifadə etmək faydalıdır.

18.Yaşıl üsulların hamısı külli baxış prosesində müşarikəyə (iştirakçılara) möhtacdır və bu süni mühitin hazırlanması üçün nəzərdə tutulur. Hər bir davamlı, yaxud yaşıl memarlıq fərdi bir binadan daha üstün və şəhər mühitini göstərən davamlı bir formaya sahib olmalıdır. Binaları ayrı-ayrıcə nəzərdə tutmazsaq, davamlı yaşıl binaların planlaşması zamanı davamlı şəhər əldə edə edə və gələcəkdə yaşıl şəhər siması yaratmaq mümkündür.

19.Tədqiq olunmuş baxış və fikirlər, habelə nümunələri yoxlamaqla demək olarki, ekoturizm memarlığı hal-hazırda və beynəlxalq səviyyədə formalaşmaqdadır və əslində binaların yaxşılaşdırma habelə bloklaşma cəhətindən yerləşmə və istiqamətləri və dörd istiqamət fasiləsi təyin etmək o növ fəaliyyət və çalışmalardan hesab olur ki, üstün texnologiya və yeni planların köməyi ilə davamlı inkişaf üsul və məqsədlərini inşaat və memarlıq prosesində ortaya qoya bilsin.

21.Həmin fəaliyyət və baxışın ən əhəmiyyətli amillərindən enerji müsbətliyini, material və qaynaqlardan düzgün istifadəni, qazanc əldə etmək, ağıllı plan, davamlı xidmət üçün ali texnologiya, xərclərin azalması, binanın ölçüsünün böyüməsi, mühitlə təbiətin uyğunluğunun yaradılmasını, ekoloji çirklənmənin azalmasını göstərmək olar.

22.İrənin şimalı qərb bölgələrində bina formalarının tədqiqatı göstərir ki, Azərbaycanda ilin soyuq hava və rütubət olması Səhənd və Savsəth dağları ətəyində soyuq olması səbəbi ilə izah olunur ki, günəşin maksimal istifadəsi və günlük hərəkətin mütəmadi dəyişmə istifadəsi və onu binada qorunması və qışda soyuqluğun qarşısının alınması yaşayış mühitində nəzərə alınmalıdır. Buna görə binalardakı mühit soyuqluq və

istilik rütubətli və quru məntəqələrdə aşağıdakı 2 növ dəyişiklik kimi bölgədə fərqli turizm mühitində otellərdə, turizm və ekoturizmin yenidənqurma və davamlı inkişafı üçün təhlil olunmuşdur.

23. İrənin şimal qərb bölgəsində turistik imkanların və potensialların çox miqdarda olduğunu nəzərə alaraq demək olar ki, burada turizm sənayesini inkişaf etdirmək və daha yüksək vəziyyətə çatdırmaq üçün təmiz günəş, külək və yeraltı-geotermal enerjilərdən istifadə etmək müasir dövrün tələbidir.

Dissertasiya mövzusu üzrə dərc olunmuş elmi əsərlər:

1. New Technological of Solar Energy systems in tourism area Energy. Ecology Economy international congress Baku 2009, 23 – 25 sentyabr 2009, s. 139 –143;

2. Green eco energy in Sahand mountain slope . “ICTPE” conference proceeding; 14- 15 sentyabr, Təbriz, 2010. s. 728 – 732;

3. Building and Construction: Milestones of green architecture towards sustainability ICTPE Conference number 118 code BEES05, , 7 – 9 iyul 2011-Lefkoşa (Şimali Kibris) s. 546 – 549;

4. Green Eco Energy in Kandovan recreation place. Urbanizm jurnalı 18 - 2013 s 86-91

5. Green Sure research of using Potential of Clean Energy's in Buldings (İn the north west of Iran) Urbanizm 18 Bakı- 2013 6 s 80-85.

6. Energy performance for new Construction buildings. Energy ecology economy international congress Baku, 2010. 3 s.

7 . New Town Planning & Buildings (modern architecture in Tabriz) Eko (Eco) jurnalında 6 s.

8. Architecture of High Rise Hotel in Eco Energy and Green Economy ŞÖBMA Memarlıq, şəhərsalma tarixi və bərpası. Toplu № 1 (31), 2012, 4 s.

9. İrənin turistik komplekslərində enerji texnologiyasına qənaət edən hündürmərtəbəli otellər. ŞÖBMA Memarlıq, şəhərsalma tarixi və bərpası. Toplu № 2 (32), 2012 s 145-151

Роль зеленых энергий в развитии туристических комплексов в северо-западных провинциях Ирана

Цель исследования—определение роли зеленых энергий в развитии туристических комплексов в северо-западных провинциях Ирана, научно-теоретический анализ природной среды и существующих экологических условий и энергоэффективности для развития устойчивого экологического туризма, исследование возможности использования зеленых энергий в области архитектуры и градостроительства, и разработка предложений и мероприятий, необходимых для эффективного использования природных энергий в туристических объектах региона.

В главе I —«Экотуризм в мире и в Иране» рассмотрены концепции и возможности экотуризма, виды туризма, описываются теоретические основы экотуризма, аспекты зеленого туризма и устанавливаются цели экотуризма. Здесь оценка существующих законов проводится на примере эко-туристических объектов Франции, США, Турции и др. стран, определяется роль экологии в развитии туристской политики, на примере Тебриз, Ардебиль, Урмии изучаются пути развития экотуризма в Иране.

В главе II - «Возможности использования зеленой энергии в архитектуре и градостроительстве» изучено устойчивое развитие региона, определяются чистых источники энергии в туристических комплексах, отображаются способы снижения энергетических затрат в туристических объектах, на основе анализа выдвинуты предложения и решения для устойчивого развития экотуризма и рассмотрены принципы комфорта, эффективности и устойчивости в экологически чистом здании.

В главе III – «Сравнительный анализ экологической ситуации и устойчивого развития энергоэффективности в северо-западных провинциях Ирана» изучена существующая экологическая ситуация региона, исследованы возможности зеленой энергии по регионам, дан сравнительный анализ экологических особенностей.

Tourism complexes in development of green energy in the north west of Iran

Exchange as respects the cultural, social and economic policy in the country is concerned, tourism is one of the most important economic issue of social policies is necessary that the place is a tourism studies. How to develop tourism at the regional potential field of sustainable energy and eco-tourism development have?

The goal is to find ways to develop methods and models which can be used in the field of sustainable tourism development in the tourism ecosystem, climatic, economic and social reach. It seems that the discussion of socio-economic and geo-tourism and sustainability points there. The research that can be found closer to the standards that could be used for the sustainable development.

Methods of sampling and through theoretical and descriptive survey of library resources, Internet search is conducted. These writings were trying to follow the steps below:

1-General concepts on how authorities planned ecotourism and sustainable positive impacts.

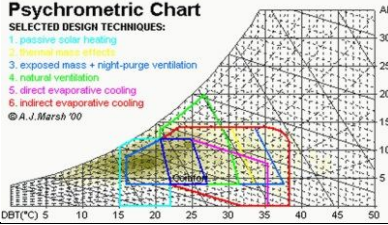
2 -Statistics explained

3 - Status ecotourism capabilities of Iran were studied.

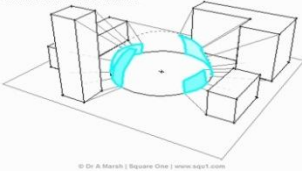
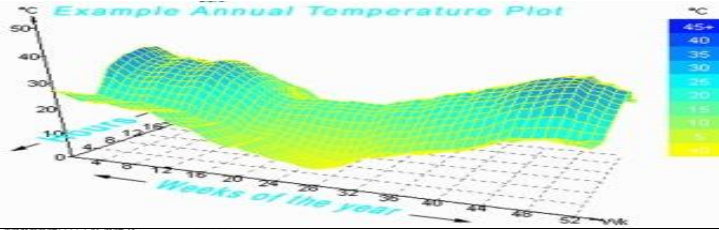
THE Conclusion show that the natural and indigenous perspectives in terms of ecological and environmental protection and restoration of native ability, Energy-efficient building design standpoint, considering sustainability in terms of energy efficiency, natural resources, climate welfare of residents, Organized and designed in keeping with the natural and native landscape design based on micro-climate factors in a tourist complex design criteria for a new approach to sustainable development and eco-tourism.

İRANIN ŞİMALİ QƏRBİNDƏ FORMLAŞMASINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR:

psychro-multi Hərərət asayışı göstəriciləri. “Psychrometric charts –affect diometry –wet bal temp(Human comfort)”

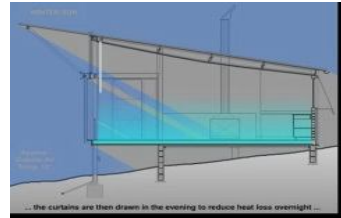
Bir ildə hərərətin paylaşımını hər həftə ,saat,istiliyi ölçüsünü dəyişik rənglər ilə göstərir. “Annual temperature plot”

Solar pəncərəsi və kölgə ilə adaptəsi(Fish eye) “Solar window and shadow adaptation”

ŞƏKİL 12 : Bir başa olan pasiv layhəsi Pərdə ilə isti havanın qaçışını önləyir “passive design, direct gain”

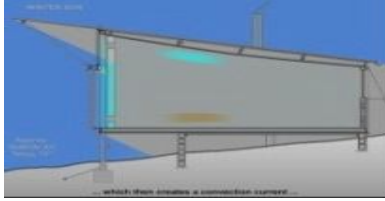
iki göstəricini yəni saçma miqdarı və enerji cəzbini nəzərə alaraq (əlbət də külək əsişi, kölgəlik və ... göstəricilərini nəzərə alaraq) binanın ən əlverişli istiqaməti məlum olar. Direct Gaine

İRANIN ŞİMALİ QƏRBİNDƏ FORMLAŞMASINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR:

ŞƏKİL 13 -14-15: passive layihədə, tromb divarı

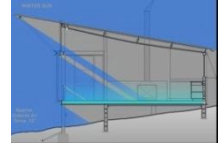
Günün hər bir saatin da cəz b olunmuş nur miqdarı hər bir coğrafi cəhətə görə.

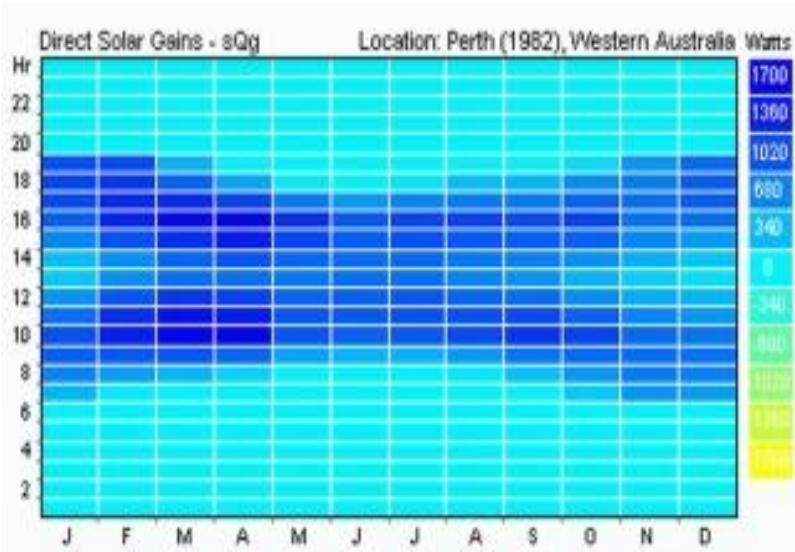
ŞƏKİL 16-17-18: Günəş ilə Hərərət təadulu

“Heat balance, solar gain
passive design, direct gain”

Gülxana kimi daxili hərərətin zəxirəsinə kömək edir

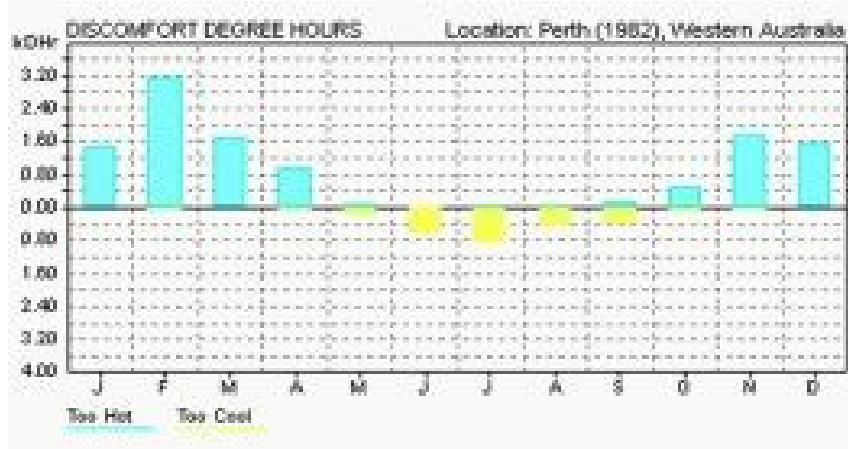

Göstərici19 : Bir illik bir başa günəş işığı (5 dərəcədə silisyus ölçüsündə 600 göstərir) “Annual –Direct”

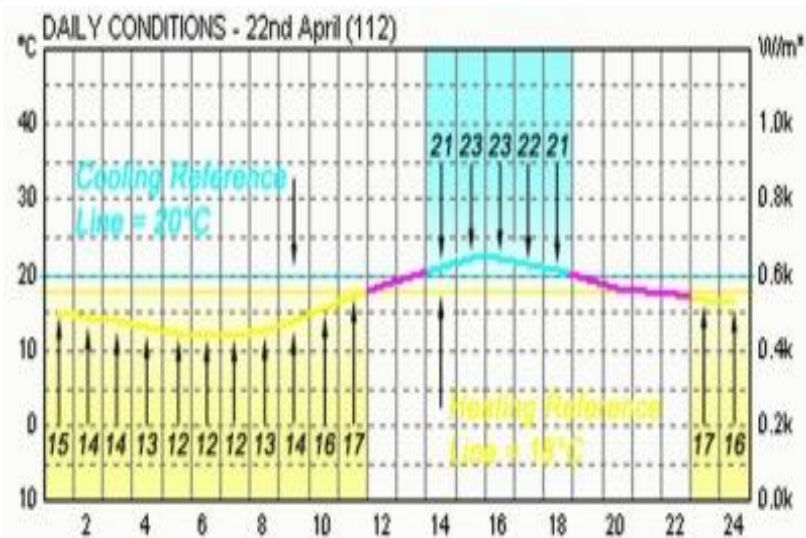

İRANIN ŞİMALİ QƏRBİNDƏ FORMLAŞMASINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR:

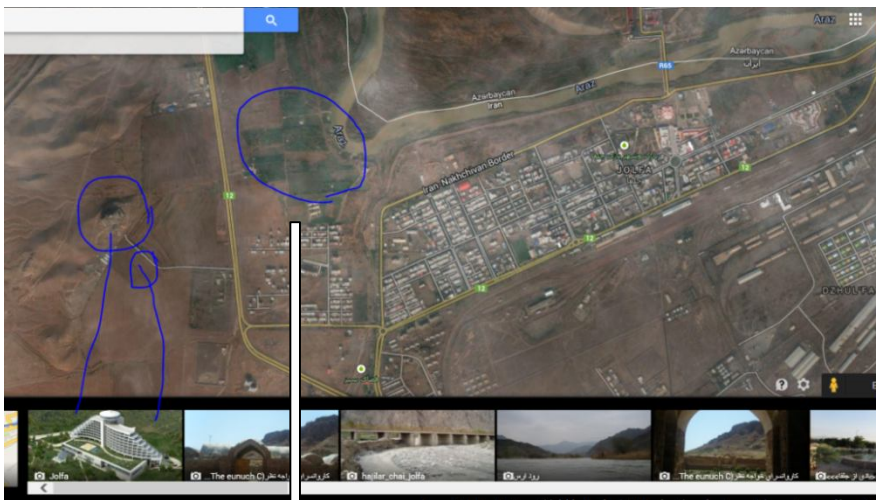
Göstərici 26 : Günlük temperature dərəcəsi

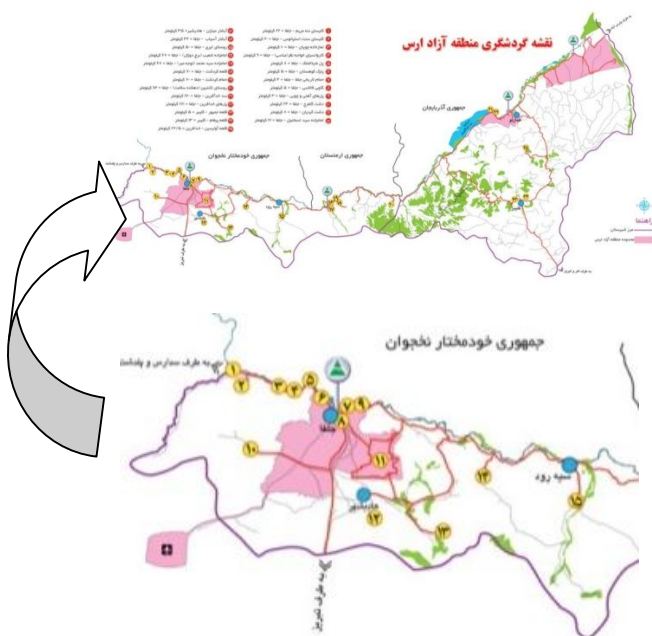
Göstərici 27: Hər ayda mövcud olan sütunların altında “asayışda olmayan vəziyyətdə”

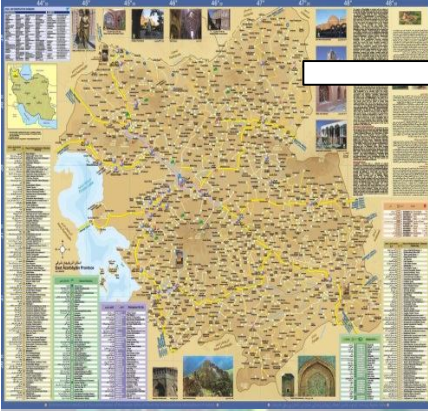
“Monthly-discomfort period”

**Culfa(azad araz) rayonunda turizm məkanlarının tədqiqi:
Culfa rayonu xəritəsi Azad ərs turizm Bölgəsi :**

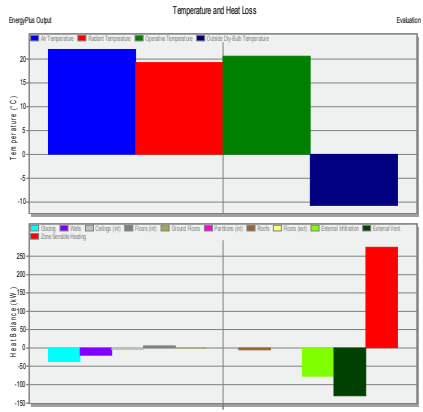
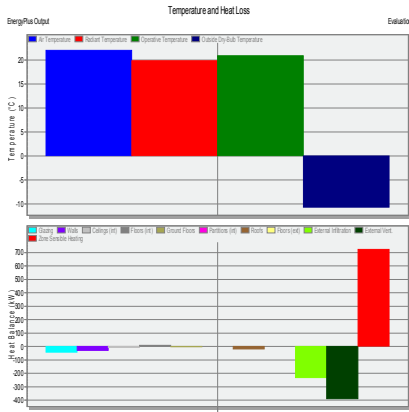
İRANIN ŞİMALİ QƏRBİNDƏ FORMLAŞMASINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR:

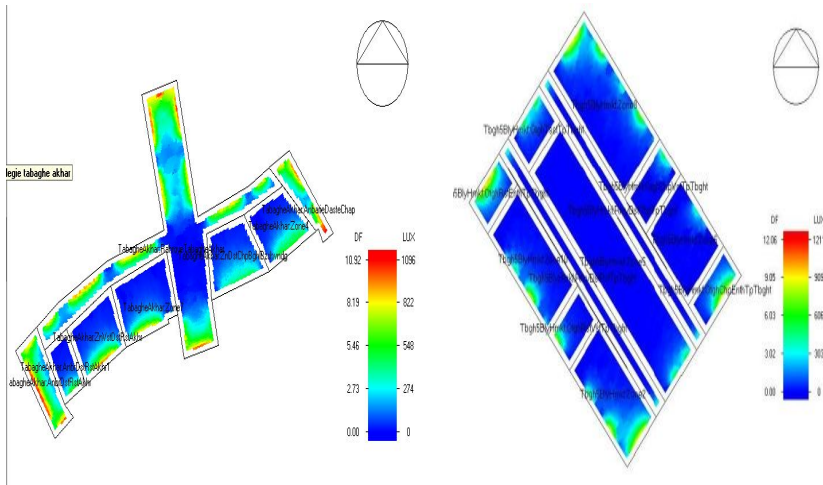
Tədqiq olunan Şərqi Azərbaycan rayonunda turizm kompleksləri zonası Sərəein şəhərində Sərəein otelinin Tədqiqatı

Sərəein Modelin fərqli vəziyyətinə görə Culfa otelin formlaşmasına , bərabər fəzasının və külli müxtəlif mərtəbələr zonaların dəyişiklə əla vəziyyəti keçirəbilirlik. Burada hər hansı birinin tövsiyələri olabilsin ki gətirilib: Sərəein otelində həcimi və miqyası böyükdi amma culfadaki otel, onun əksidi yaxud fərqlidi Sərəeində günəş işığı hər tərəfdə yayılır amma Culfadaki oteldə şimali cəbhədə Günəşdən yaxşı vəziyyətdə faydalanır.

İRANIN ŞİMALİ QƏRBİNDƏ FORMLAŞMASINA TƏSİR EDƏN AMİLLƏR:

Göstərici 33-34 Sərəcin ilə Culfa daki otellərinə (tərtib ilə) Günəş Enerjisinin cəzb olunması müqayəsəsi:

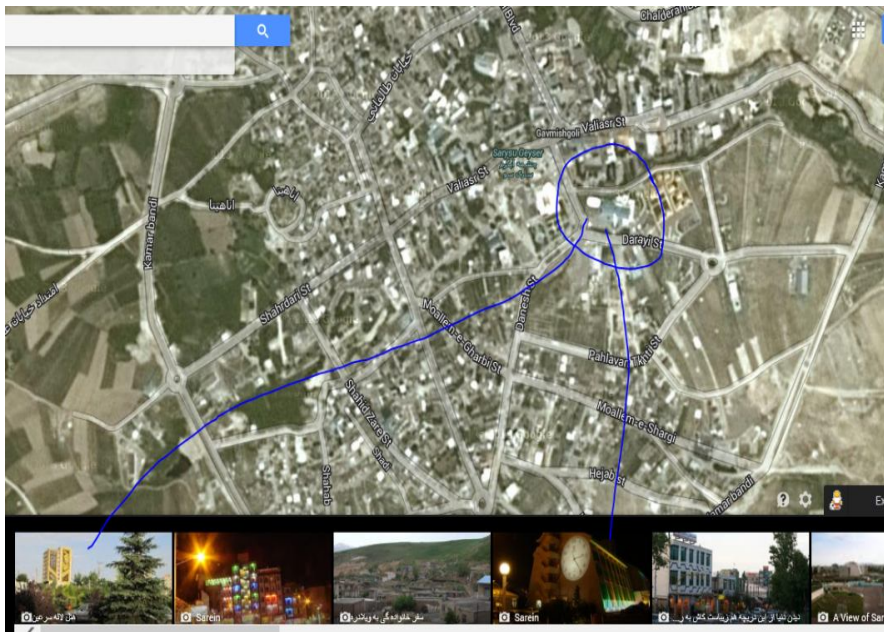
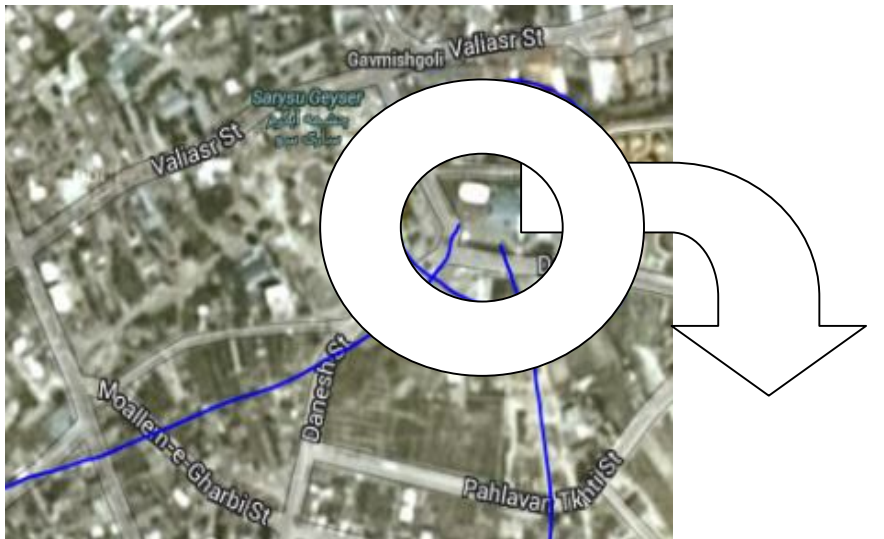

Sərəcin şəhərində otlin yerləşməsi üçün alternativ Təbii Enerji istifadəsi ilə binaların içərisindəki təsirlər:

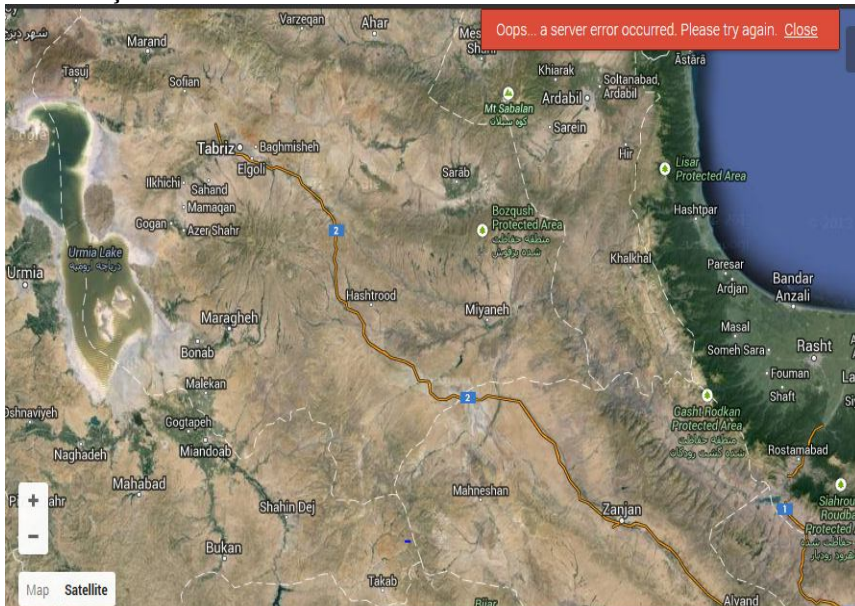
İRANIN ŞİMAL QƏRB BÖLQƏSİ XƏRİTƏSİ :

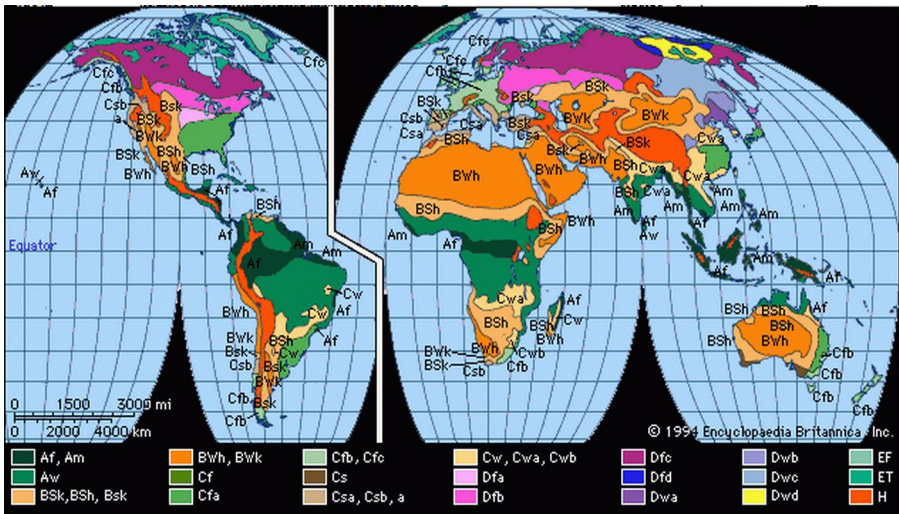
Təbii enerjinin iqtisadi istifadəsi

Sərəcin Şəhərində turizm iqamətgahları üçün Yeni yaşıl enerji istifadə təklifləri .

ŞİMAL QƏRB ŞƏHƏRLƏRİ VƏ ONUN ƏTRAF MÜHİTİ YERLƏŞMƏLƏRİ:

kopen xəritəsi –(Kopen iqlimi ayırmalar əsasında coğrafi xəritə.)

3.Cİ FƏSİL

SƏRBEİN OTELİN QIŞDA MINIMUM GÜNƏŞ ENERJİSİNƏ GÖRƏ YÖNLƏŞMƏSİ VƏ FORMLAŞMASI

İRANIN ŞİMAL QƏRB ŞƏHƏRLƏRİNDƏ TƏBİİ ENERJİ AKS OLUNMASI VƏ FORMLAŞMASI

Təbriz roşdiyə turizm istirahət kompleksi

parmis kish

ŞƏHƏRDƏ YAŞIL DAM İSTİFADƏSİ

CELLS OF CITY

ŞƏHƏR ÜÇÜN TURİZM MƏKANLARIN YERLƏŞMƏSİ TƏRİFLƏRİ

ŞƏHRİYAR OTELI

ELGÖLÜ OTELI

kervansaray bedroom

HƏŞTİPƏR XALQAL ZONASI

KƏNDÜVAN KƏRANLARI SAYTI

KƏLEYBƏR ZONASI

BİR NƏSİL ÜÇÜN

ÇEVRELƏRİNDƏ TƏBİİ ENERJİ AKS OLUNAN TURİZM

BƏRLİNDƏ AĞILI BİNA TƏMSİLİ

TURİZM ÜÇÜN İDMAN KOMPLEKSİ LAYİHƏSİ

ŞƏHƏRDƏ TƏBİİ ENERJİ AKS OLUNAN YERLƏŞMƏNİN YOLUNDA TURİZM İSTİRAHƏT KOMPLEKSİ TƏKLİFİ

ZİNDAN DAĞI

TARİXİ TƏXT SÜLEYMAN KOMPLEKSİ

TƏXT SÜLEYMAN ÜÇÜN BİR OTEL TƏKLİFİ

TƏBİİ KƏNDÜVAN OTELI KOMPLEKSİ

ŞƏHƏRLƏR ARASI TURİZM ÜÇÜN İSTİRAHƏT YERLƏRİ TƏKLİFİ

AMEA-nın mətbəəsində çap olunub
Tiraj-100

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ АРХИТЕКТУРНО-СТРОИТЕЛЬНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

На правах рукописи

Маджид Касым оглы Гасымзаде

**РОЛЬ ЗЕЛЕННЫХ ЭНЕРГИЙ В РАЗВИТИИ
ТУРИСТИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ В СЕВЕРО-ЗАПАДНЫХ
ПРОВИНЦИЯХ ИРАНА**

Специальность 6405.01 - «Градостроительство,
планировка населенных мест,
ландшафтная архитектура»

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

диссертации на соискание учёной степени
доктора философии по архитектуре

Баку – 2014